

SKUPINSKO UVELJAVLJANJE ZAHTEVKOV NA PODROČJU ANTITRUSTA

doc. dr. Ana Vlahek

ZASEBNO PRAVNO UVELJAVLJANJE ANTITRUSTA

- je v EU in v DČ v zadnjih letih izrazito poudarjeno ob boku javnopravnemu
  - še posebej se omenja vlaganje odškodninskih zahtevkov
    - Uredba 1/2003
    - sodna praksa SEU (*Courage, Manfredi,...*)
    - ZK, BK, ...
    - nacionalni predpisi (npr. ZPOmK-1)
      - vsebina “odškodninskih zahtevkov”?

ZASEBNO PRAVNO UVELJAVLJANJE ANTITRUSTA

- pomemben inštrument za njegovo krepitev = skupinsko uveljavljanje zahtevkov
  - odsotnost tega mehanizma je ena temeljnih ovir za učinkovito ZP-uveljavljanje AT (več mrd € / leto)
  - za AT je atomizacija škode tipična
    - aktualno predvsem v primeru **povišanja cen** kot posledice kartelnega dogovora/usklajenega ravnanja/zlorabe PP

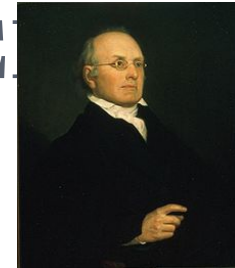

SKUPINSKO UVELJAVLJANJE ZAHTEVKOV – KRATEK PREGLED

- **Evropa, 9. stoletje:** cerkveni postopki zoper insekte, glodavce in druge škodljivce v Aosti (824 krti), Wormsu (844 čebele), Romagni (886 kobilice), ki so uničevali vasi
- **Anglija, 17.&18. stoletje:** *Bill of peace*: praksa *Court of Chancery*, po kateri dovoli reševanje skupnih vprašanj številnih strank v eni pravdi, če tožnik dokaže, da je št. vpletenih tako veliko, da bi bila zgolj združitev pravnih nepraktična ali nemogoča, da vse člane družijo skupen interes, in da predstavniki razreda zastopajo odsotne člane
  - do 1873 le opustitveni in ugotovitveni zahtevki, nato tudi dajatveni

SKUPINSKO UVELJAVLJANJE ZAHTEVKOV – KRATEK PREGLED

ZDA

- **J. Story** v svojih pisanjih postavi standarde za ameriško razredno tožbo
- **Supreme Court se 1853 sklicuje nanje v zadevi *Smith v. Swormstedt***
- v času sprejemanja Sherman Act & Clayton Act (Section 4 = *treble damages*): razredne tožbe so redke + zgolj opustitvene / deklaratorne, ne pa odškodninske
- prevzeti v **Federal Rules of Civil Procedure 1938 – Rule 23 FRCP**:
uredi razredne odškodninske tožbe
  - prva AT – class action: *follow-on* po ugotovitvi kršitve s strani DoJ 1960: 29 podjetij, ki so občinam prodajala električno opremo → 15.000 občin v razredu
- **1966: sprememba Rule 23 FRCP z omilitvijo kriterijev**
- praksa: obravnava vprašanj zunaj Rule 23 (porazdelitev odškodnin)
- **2005: The Class Action Fairness Act**

SKUPINSKO UVELJAVLJANJE ZAHTEVKOV – KRATEK PREGLED

EU

- **DIR 98/27 & DIR 2009/22 o opustitvenih tožbah zaradi varstva interesov potrošnikov → v vseh DČ vzpostavitev mehanizmov za varstvo kolektivnega interesa potrošnikov**
  - npr. SLO: 74, 74a, 75 ZVPot: organizacijska opustitvena
- **ostalo (ugotovitvene, dajatvene): različno po DČ na različnih področjih**
  - npr. SLO:
    - 76. člen ZVPot: organizacijska ugotovitvena
    - skupinske dajatvene tožbe niso urejene
  - v 2/3 DČ tudi že skupinske dajatvene (ne: SLO, CIP, GR, IRL, H, LAT, LUX, MAL, SVK)
    - večinoma organizacijske tožbe, ne razredne (izjema: NL)
    - splošna ureditev: večinoma na področju varstva potrošnikov
    - posebna ureditev
      - pogosto na področju varstva okolja
      - **kolektivna odškodninska tožba na področju AT: le UK**

SKUPINSKO UVELJAVLJANJE EU-AT - PRAVO EU -

- veljavna zakonodaja, sodna praksa: //
- **AG Jacobs** v C-195/98 *Österreichischer Gewerkschaftsbund, Gewerkschaft öffentlicher Dienst v Austria* (2004)

Collective rights of action are ... common feature of modern judicial systems. They are mostly encountered in areas such as consumer protection, labour law, unfair competition law or protection of the environment. The law grants associations or other representative bodies the right to bring cases either in the interest of persons which they represent or in the public interest. This furthers private enforcement of rules adopted in the public interest and supports individual complainants who are often badly equipped to face well organised and financially stronger opponents.

SKUPINSKO UVELJAVLJANJE EU-AT - PRAVO EU -

- **Zelena knjiga EK o odškodninskih tožbah zaradi kršitev ES-AT** (december 2005)
  - ZK o kolektivnih odškodninah za potrošnike (2009) izključuje to vsebino
- **Bela knjiga EK o odškodninskih tožbah zaradi kršitev ES-AT** (april 2008)
- **Resolucija Evropskega parlamenta o odškodninskih tožbah v primeru kršitev ES-AT** (marec 2009)
- **interni osnutek predloga Direktive o pravilih o odškodninskih tožbah zaradi kršitev členov 81 in 82 PES** (oktober 2009)
- **Delovni dokument EK *Javno posvetovanje – Za skladen evropski pristop h kolektivnim pravnim sredstvom*** (februar 2011 - maj 2011)
  - do takrat razvoj na plečih DČ

ZELENA KNJIGA EK 2005

- vprašanje H:
  - *Ali naj bodo na voljo posebni postopki za vložitev skupinskih tožb in zaščito potrošniških interesov? Če da, kako naj bodo takšni postopki urejeni?*
- cca 150 odgovorov
  - številni, predvsem industrija, nasprotujejo tovrstnim rešitvam
    - prevelika obremenitev gospodarstva
    - zloraba postopka
  - če že: zgolj organizacijske tožbe

BELA KNJIGA EK 2008

- predlog 2 mehanizmov kolektivnega uveljavljanja zahtevkov:
  - predstavniške tožbe *kvalificiran subjekt v. podjetje*
  - skupinske tožbe na podlagi prostovoljnega sodelovanja

RESOLUCIJA EP 2009

- kvečjemu opt-in kolektivno uveljavljanje zahtevkov iz AT
- kompenzacija škode identificiranim subjektom

OSNUTEK PREDLOGA DIREKTIVE 2009

Poglavje II (odškodninske tožbe) = členi 3 - 6

Člen 3

odškodninske tožbe

1. DČ zagotovijo, da **vsaka oškodovana oseba** lahko učinkovito zahteva polno vračilo z vložitvijo bodisi **samostojne** bodisi **skupinske tožbe** v smislu člena 4.
2. DČ nadalje zagotovijo, da lahko **kvalificirane osebe** v smislu člena 6 učinkovito vlagajo **predstavniške tožbe** v skladu s členom 5 v imenu prizadetih oseb.
3. DČ lahko ohranijo ali uveljavijo druge oblike odškodninskih tožb.

OSNUTEK PREDLOGA DIREKTIVE 2009

Člen 4

skupinska tožba

1. DČ zagotovijo, da lahko **dve ali več prizadetih oseb**, ki jim je z isto kršitvijo 81. ali 82. člena PES nastala škoda, **skupaj vložijo odškodninsko tožbo** (»skupinska tožba«).
2. Nacionalna sodišča morajo skupinsko tožbo obravnavati **kot eno samo tožbo**. Tožencu to ne preprečuje navajanja ugovorov zgolj zoper posamezno ali del teh oseb.
3. DČ zagotovijo, da lahko sodišče po zaslišanju strank dovoli, da se skupinski tožbi po tem, ko je sodišče že začelo s postopkom, **priključijo druge osebe**, ki jim je z isto kršitvijo nastala škoda, pod pogojem, da to ne ovira ustreznega poteka postopka.

OSNUTEK PREDLOGA DIREKTIVE 2009

Člen 5

Predstavniška tožba

1. DČ zagotovijo, da lahko **kvalificirane osebe** v smislu člena 6 vložijo odškodninsko tožbo **v imenu prizadetih oseb**, ki jim je z isto kršitvijo 81 ali 82. člena PES nastala škoda (»predstavniška tožba«).
2. Kvalificirana oseba mora **določiti skupino prizadetih oseb**, v imenu katere vlaga predstavniško tožbo. **Ni ji potrebno individualno identificirati vseh prizadetih oseb iz te skupine.**
3. Kvalificirana oseba mora **poskrbeti za naznanitev predstavniške tožbe** vsem, ki bi imeli lahko odškodninski zahtevek v okviru predstavniške tožbe. Sodišče mora obvestiti o načinih, kako je oziroma bo to storila. Sodišče bodisi odobri takšne načine, kadar meni, da ustrezajo okoliščinam konkretnega primera in nudijo vsem, ki jih tožba zadeva, primerno možnost za seznanitev s tožbo, bodisi zahteva ustrezne spremembe.
4. DČ zagotovijo, da **lahko vsaka od prizadetih oseb uveljavi pravico, da je kvalificirana oseba ne zastopa s predstavniško tožbo.** Odločitev sodišča o vsebini primera zavezuje vse prizadete osebe, zastopane s strani kvalificiranega subjekta v času izdaje odločbe.
5. **Odškodnina, prisojena v predstavniškem postopku, se v največjem možnem obsegu razdeli med osebe, zastopane v postopku.** DČ lahko dovolijo, da se del prisojene odškodnine nameni za kritje razumnih stroškov, ki jih je imel kvalificirani subjekt s postopkom.
6. DČ zagotovijo, da so strankam predstavniške tožbe na voljo učinkoviti mehanizmi za pravično in učinkovito rešitev primera.

OSNUTEK PREDLOGA DIREKTIVE 2009

Člen 6

Kvalificirani subjekti

1. Za namene te direktive »kvalificirani subjekt« pomeni vsako telo, ki:
  - a) **predstavlja legitimne interese in je s strani DČ določeno kot telo s splošno pristojnostjo za vlaganje predstavniških tožb v imenu prizadetih oseb**, ki jim je zaradi kršitve 81. ali 82. člena PES nastala škoda; ali
  - b) **predstavlja legitimne interese svojih članov in je za posamezen primer kršitve 81. ali 82. člena PES s strani DČ pooblaščen za vložitev predstavniške tožbe v imenu vseh ali dela svojih članov**, ki jim je s to kršitvijo nastala škoda.
2. **DČ določijo pogoje, ki jih mora izpolnjevati subjekt, da je lahko določen oziroma pooblaščen kot kvalificirani subjekt.** Ti pogoji morajo predvsem zagotoviti, da je telo sposobno za učinkovito vložitev predstavniške tožbe in da ravna oziroma da se od njega pričakuje, da ravna v najboljšem interesu tistih, ki jih zastopa.
3. **DČ sprejmejo ukrepe za zagotovitev učinkovitega nadzora** nad tem, ali subjekti, ki so jih določile kot kvalificirane, ves čas izpolnjujejo pogoje za kvalificirane subjekte. **DČ vzpostavijo postopke za odvzem pristojnosti**, še posebej v primeru dokaza, da kvalificirani subjekt zlorablja pravico do vlaganja predstavniških tožb ali ne ravna v najboljšem interesu tistih, ki jih zastopa.
4. **DČ obvestijo EK o kvalificiranih subjektih**, ki so jih določile v skladu z odstavkom 1(a), ter o odvzemu v skladu z odstavkom 3. **EK bo zagotovila javno dostopen seznam kvalificiranih subjektov.**
5. Kvalificirani subjekti, ki so bili v eni DČ določeni v skladu s pogoji iz tega člena, imajo brez kakršnegakoli dodatnega pogoja **pravico, da vložijo predstavniško tožbo v vseh drugih DČ v skladu s procesnimi pravili, ki se uporabljajo v teh DČ.** Enako velja za subjekte, pooblaščne za posamezno kršitev.

OSNUTEK PREDLOGA DIREKTIVE 2009

- DG Comp → oktobra 2009 na EK
- pod pritiski (EP) umaknjen
  - opt-out možnost → v nasprotju s konceptom kompenzacije
  - zloraba postopka
  - načelo subsidiarnosti
- napoved predloga za 2/2 2011

SPLOŠNA UREDITEV KOLEKTIVNIH PRAVNIH SREDSTEV V EU?

- oktober 2010 → razprava na EK o skladnem evropskem pristopu h kolektivnim pravnim sredstvom (Almunia / Dalli / Reding)
  - oblikovanje splošnih načel kolektivnega uveljavljanja, ki naj ustrezajo evropski pravni tradiciji
  - vključitev varovalk zoper zlorabo institutov
    - izognitev slabostim US-sistema
- javna razprava od 4.2.2011 do 30.4.2011: vprašalnik EK
- ogromno mnenj (tudi ZPS)
- napovedana izdaja Obvestila EK

UREDITEV PO DČ - UK

- posebno kolektivno varstvo na področju AT le v UK – dajatveni zahtevki
- **Sec 47B Competition Act '98 ← 2002 z Enterprise Act**
  - **reprezentativna opt-in tožba** na Competition Appeal Tribunal
  - kriteriji Secretary of State → oktober 2005: *Which?*
  - samo za potrošnike
  - samo v follow-on primerih
  - za isto kršitev EU-AT ali UK-AT
  - odškodnina se mora plačati neposredno posameznim potrošnikom
    - lahko org, če se org in potrošniki strinjajo
- predlagane izboljšave OFT:
  - razširitev na vse žrtve
  - razširitev na stand-alone primere
  - uveljavitev opt-out (znižanje stroškov, večanje učinkovitosti AT)
  - uveljavitev razredne tožbe

which?

UREDITEV PO DČ - UK

- prvi (edini) primer: marec 2007 *Which?* v. *JJB Sports plc*
  - po izdaji odločbe o kršitvi s strani OFT in CAT (2-1 rok)
    - proizvajalec dresov Umbro in 7 trgovcev (JJB Sports) so sklenili vertikalni omejevalni sporazum o določitvi cen dresov Anglije za evropsko prvenstvo 2000 in dresov Manchester United za sezoni Lige prvakov 2000/1 in 2001/2
  - za 130 potrošnikov (est. 2 mio)
  - poravnava januarja 2008 (£20 za optirane, £10 za ostale, plačali do £39,99)
  - v očeh *Which?* neuspešna akcija

UREDITEV PO DČ - UK

- splošna reprezentativna tožba: Rule 19.6 Civil Procedure Rules
  - izkaz varovanja istega interesa vseh, ki jih tožnik predstavlja
  - redko uporabljena
    - 2009: *Emerald Supplies Lts and Others v. British Airways plc*
      - 2 uvoznika rezanega cvetja iz Kolumbije vložita tožbo v imenu vseh neposrednih in posrednih kupcev storitev letalskega prevoza
      - 1996-2006: kartel 11 letalskih prevoznikov
      - isti interes ni izkazan – člani so tako neposredni kot posredni kupci

SLOVENSKA ZAKONODAJA (gabariti za EU-AT & SLO-AT)

○ ZVPot – organizacijski tožbi

- **74, 74.a, 75 ZVPot: opustitvena *organizacija v. podjetje***
  - na področju AT vsebinsko ni aktualna
    - *Proti podjetju, ki pri poslovanju s potrošniki uporablja SPP ali metode poslovanja ali oglašuje na načine, ki so v nasprotju z ZVPot in zakoni, ki urejajo varstvo potrošnikov pred nepoštenimi poslovnimi praksami, potrošniške kredite, zdravila in medije ...*
  - kvečjemu kot individualna tožba
  - UVK/EK v primeru ugotovitve kršitve zahtevata prenehanje oziroma prepovesta nadaljevanje s takšnimi ravnanji

SLOVENSKA ZAKONODAJA

- **76 ZVPot: ugotovitvena organizacija v. podjetje**
  - pod pogojem, da se lahko tudi v primeru kršitev AT uporabi 76 ZVPot: *“tožbo, s katero zahtevajo ugotovitev neveljavnosti določenih pogodb, ki jih toženec sklepa s potrošniki, posameznih določil teh pogodb ali splošnih pogojev poslovanja, vključenih v te pogodbe”*
    - kaj če je UVK/EK odločbo že izdal?
    - kaj če UVK/EK še ni izdal odločbe?
  - le v primeru potrošnikov

+ individualni dajatveni zahtevki 1 tožnika

SLOVENSKA ZAKONODAJA

- sicer pa samo individualni zahtevki
  - možnosti, ki jih nudi ZPP:
    - **sosporništvo**
    - **združenje pravn**
    - **vzorčni postopek**
- vezanost na morebitno odločbo o ugotovitvi kršitve AT
  - EK/UVK
    - 16/1 Uredba 1/2003 / praksa SEU / soft-law EK / 62/2 ZPOmK-1
    - PM-odločba UVK (SLO-AT & EU-AT): sodišče neposredno vezano
    - odločba EK (EU-AT): sodišče lahko postavi P? na SEU
  - sodišča, ki je izdalo ugotovitveno (obsodilno) sodbo via 76 ZVPot
    - *organizacija v. podjetje*
    - le v primeru potrošnikov

“ELEKTROKARTEL” & “AKCIJA PEZDIR/MATÓZ”

○ follow-on akcija

- avgust 2008: UVK & junij 2009: VS RS
- na individualne zahteve brez medijskega “pompa” se elektropodjetja ne odzivajo
- est. od 30 € do 300 € preplačil (skupaj 15,66 mio €)
- ZPS: est. max 50 € (že taksa višja)
- zahtevki so zavrnjeni z argumentom, da ni prišlo do oškodovanja

“ELEKTROKARTEL” & “AKCIJA PEZDIR/MATÓZ”

DRUŠTVO ZA
PRAVNO DRŽAVO

- Društvo za vračilo preplačane električne energije (DZP)
  - 50 prostovoljcev
  - 5.7.2010 začetek zbiranja pooblastil za vlaganje zahtevkov elektropodjetjem oz. pogajanje s podjetji v imenu oškodovancev
    - vračilo preplačila + obresti + DDV
    - 75 € odvetniških stroškov
      - Odvetniška družba Matoz – o.p., d.o.o.
      - pogodba o sodelovanju: zastopanje v morebitnih sodnih postopkih na stroške OD
  - pooblastilo + izjava + sporazum
  - est. 10.000 podpisov → **73.297 podpisov**
  - **rezultat: vračilo preplačil + obresti + DDV vsem, ne le članom društva**
  - če podjetja zneskov ne bi plačala → individualno sodno varstvo: n-let

PRIMER UFC- QUE CHOISIR

- UFC-Que Choisir v imenu 12.530 potrošnikov vloži 12.530 tožb zoper 3 FR-mobilne operaterje (Orange France, SFR, Bouygues Telecom)
- follow-on: november 2005 → Conseil de la concurrence ugotovi kršitev
- vrednost = 60 €
- 10 mesecev priprav & 4 tovrnjaki dokumentacije
- posledica: priprava ureditve razredne tožbe
  - predlog pod pritiski industrije umaknjen

NOVA PRAKSA NA PODROČJU AT - CESIJA ZAHTEVKOV -

- **Cartel Damages Claim** ([CDC](#))
  - primeri: nemški cementni kartel, pan-evropski kartel vodikovega peroksida
  - Leniency PLUS+
- **Association Cartel Damage Actions** ([ACDA](#))
- realne možnosti pri nas?

NAPOVEDI?

- možnosti skupinskega uveljavljanja zahtevkov izjemno pomembna za razvoj zasebnopravnega uveljavljanja AT
  - predpogoj: ozaveščenost potrošnikov in drugih oškodovancev
- bo vsebina kolektivnega uveljavljanja na področju AT zajeta v splošnem aktu?
- so rešitve iz predloga DIR potrebne, primerne?
  - **KAKŠNA REŠITEV SE ZDI VAM NAJBOLJŠA?**
- implementacija napovedane DIR v SLO?
- enako urediti tudi skupinsko uveljavljanje v primeru SLO-AT?
- pristojnost za reševanje sporov *organizacija v. podjetje* in *potrošnik v. podjetje*

